

Spomenica primorskega učiteljstva.

Deputacija goriških in istrskih učiteljev je dne 7. svečna izročila ministrskemu predsedniku grofu Thunu, naučnemu ministru grofu Bylandtu in zastopniku finančnega ministra spomenico, katera se glasi tako-le:

Vaša Prezvzišenost!

Izvršuje dobljeno in prevzeto naročilo ljudskih učiteljev poknežene grofije Goriške in Gradišćanske ter mejne grofije Istre, si dovoljujejo pokorno podpisani odposlanci rečenih ljudskih učiteljev predložiti Vaši Prezvzišenosti v blagohotno upoštevanje naslednjo

spomenico:

V smislu § 55. državnega ljudskošolskega zakona naj znašajo minimalni dohodki ljudskih učiteljev, pod katere ne sme iti nobena šolska občina, toliko, da morejo učitelji in podučitelji, oproščeni vseh postranskih opravkov, ki jih zadržujejo, vse svoje moči posvečevati svojemu poklicu, prvi pa tudi svojo rodbino vzdrževati primerno krajevnim razmeram.

Ako se ta plemeniti namen za preslavnega vladanja Nj. Veličanstva, našega premilostnega cesarja, sklenjenega zakona, v kateri avstrijski kronovini zaradi slabega finančnega položaja dotične dežele ni mogel izvršiti, se more to s polno pravico v prvi vrsti reči o deželah Goriški in Gradišćanski ter o Istri, ker so v teh deželah učiteljske plače tako nizke, da je učitelju nemogoče živeti in izhajati človeku dostojno.

V smislu deželnega zakona za Goriško in Gradišćansko z dne 4. sušca 1879, dež. zak. št. 6, so bili učitelji na javnih ljudskih šolah razvrščeni na tri razrede, in sicer:

$\frac{1}{12}$ v	I. razred z letno plačo	600 gld.,
$\frac{3}{12}$ "	II. " " " "	500 "
in $\frac{8}{12}$ "	III. " " " "	400 "

To razmerje se je sicer z deželnim zakonom za Goriško in Gradišćansko iz leta 1896. tako premenilo, da sta prišli v I. razred $\frac{2}{10}$, v II. razred $\frac{4}{10}$ in III. razred $\frac{4}{10}$ vsega definitivno nastavljenega ljudskega učiteljstva, ali s tem se v obče položaj učiteljstva ni izboljšal, ker provizorični učitelji tega izboljšanja niso deležni, vsled česar se more trditi, da razmerje med plačilnimi razredi tudi z novim zakonom ni postalo bolje in da učitelj, preden se pomakne v I. razred, mora že navadno priti do kraja svojih službenih let, ako je tedaj sploh kako mesto I. plačilnega razreda prosto.

A še do tega navideznega izboljšanja plač so prišli učitelji po skoro 20 letnem neprestanem boju.

Ljudskim učiteljem v Istri se ne godi dosti bolje.

V primeri z uradništvom in z drugimi enako plačanimi privatnimi stanovi, pri katerih se glede izomike gotovo ne zahteva več kakor pri učiteljih, se more pač reči, da je položaj ljudskih učiteljev v rečenih deželah takšen, da mora obuditi usmiljenje vsakogar.

Ljudski učitelji na Primorskem morajo prav tako kakor bolje situirani učitelji drugih kronovin študirati, prebiti stroge izkušnje in prenašati vse težave učiteljskega stanu, ne da bi bili za to primerno plačani.

Uradni sluge in pisarji v raznih državnih in privatnih službah so v obče, ako ne še bolje, pa vsaj ravno tako plačani kakor ubogi ljudski učitelj.

Uvaževati je pri tem, da mora ljudski učitelj, ako hoče doseči v šoli uspehov in dobro vplivati na vzgojo, biti v stanu, si dobiti na zunaj spoštovanje in to ne le s popolnjenjem svoje omike in razširjanjem svojega znanja, nego tudi z zunanjim nastopom. Kako pa naj siromašni ljudski učitelj s svojo revno plačo kaj takega doseže? Kako naj siromašni ljudski učitelj, kateremu naj bo v smislu § 55. drž. ljudskošolskega zakona omogočeno, preživeti rodbino, svojim otrokom poskrbi višjo šolsko izomiko, nego jo daje ljudska šola, če je komaj v stanu, borno preživeti sebe in svojo rodbino?

Ker ljudski učitelji na Goriškem in v Istri nimajo dohodkov, ki so primerni eksistenčnemu minimumu, so primorani v redkih prostih urah, katere imajo in katere bi potrebovali za svojo izomiko, opravljati privatne službe, koder je sploh to mogoče. Večina pa, nastavljena v malih krajih, sploh ne more dobiti kakega privatnega zaslužka in je primorana, zadovoljevati se z najpreprostejšo hrano in obleko, da ne zaide v dolgove.

Ljudski učitelji, kateri ne morejo prenašati velike bede v svojem stanu, so primorani iskati službo v drugih deželah, koder so boljše plače, n. pr. na Kranjskem ali pa na Štajerskem, ali pa celo prestopajo k financii, k pošti, k sodiščem, k davčnim uradom itd., zaradi česar na Primorskem nedostaje čedalje več učiteljskih oseb.

To so sedanji žalostni položaji ljudskih učiteljev v pokneženi grofiji Goriški in Gradišćanski in v mejni grofiji Istri.

Na drugi strani morajo prepokorno podpisani priznati, da je finančni položaj Goriške, Gradišćanske in Istre takšen, da spadajo te dežele med finančno najslabše stoječe, in da bi zvišanje plač ljudskih učiteljev povzročilo v teh deželah novo znatno obremenjenje, katero obremenjenje bi rečene dežele le težko prenašale.

Zlasti bi tako novo obremenjenje težko zadelo davkoplačevavce v pokneženi grofiji Goriški in Gradišćanski, ker ima ta dežela samo okrajne šolske zaklade in do današnjega dne še ni bilo možno ustanoviti deželnega šolskega zaklada.

Notorično je tudi, da je draginja na Primorskem od dne do dne večja, kar davkoplačevavce močno slabi, ljudskim učiteljem, kateri to draginjo tudi občutijo, pa jemlje vse zaupanje na izboljšanje njihovega položaja.

Prisiljeni po bedi in pozdravljaše s hvaležnostjo zakonski načrt, kateri je visoka vlada predložila goriškemu deželnemu zboru in s katerim hoče povzročiti ustanovitev deželnega šolskega zaklada, izrekajo prepokorno podpisani odposlanci ljudskih učiteljev poknežene grofije Goriške in Gradišćanske ter mejne grofije Istre najvdanejšo prošnjo:

Vaša Prezvzišenost izvoli blagohotno v lastnem delokrogu:

1. ukreniti, kar treba, da se, izvršuje § 55. državnega ljudskošolskega zakona, zagotovi ljudskim učiteljem in njihovim rodbinam v pokneženi grofiji Goriški in Gradišćanski in v mejni grofiji Istri stanu primerno izhajanje, ne da bi isti bili primorani, opravljati privatne službe in zanemarjati svojo višjo izomiko, in sicer naj se to zgodi tako, da bode njihova minimalna letna plača enaka letni plači c. kr. drž. uradnikov XI. činovnega razreda;

2. delovati na to, da se okrajni šolski zakladi v pokneženi grofiji Goriški in Gradišćanski odpravijo, in da se z ustanovitvijo skupnega deželnega šolskega zaklada osredotoči uprava sredstev za vzdrževanje ljudskih šol;

3. provzročiti, da se z ozirom na slabe finančne razmere večkrat imenovanih dežel, in da se omogoči regulacija plač ljudskih učiteljev, dotičnim deželnim oziroma okrajnim šolskim zalogom zagotovi primerna subvencija iz državnih sredstev.

Podpisanci, ki so si dovolili, popisati Vaši Prezvzišenosti v predstojajočih vrstah svoj žalostni položaj in se obrniti do Vaše Prezvzišenosti s prošnjo za primerno pomoč, goje trdo nado, da se primorskim ljudskim učiteljem po sodelovanju Vaše Prezvzišenosti omogoči, učakati boljšo prihodnost ne samo v njihovem interesu, nego tudi v interesu celokupne države, katere zvesti in zanesljivi člani so vedno bili in vedno ostanejo.

V ti nadi beležijo v imenu ljudskega učiteljstva poknežene grofije Goriške in Gradišanske in mejne grofije Istre Vaši Prezvzišenosti najvdaneji

Anton Kosovel, nadučitelj in predsednik učiteljskega društva v Sežani, Peter Medvešek, učitelj v Sv. Križu, Andrej Vrtovec, učitelj v Tolminu, Josip Valentič, nadučitelj v Ricmanjih in Jakob Jakac, nadučitelj v Kanfanaru.

Tretja slovenska petrazrednica v Ljubljani je nujno potrebna!

(Dalje.)

Prva mestna deška petrazrednica šteje letos, kakor smo videli, v 11 razredih 577 učencev; druga mestna deška petrazrednica v 10 razredih 536 učencev. Ne na I., ne na II. petrazrednici zdaj ni nobenega prostora več na razpolaganje. Ker pa število učencev od leta do leta narasta; ker se je na obeh imenovanih šolah v petih letih (t. j. od leta 1893/4 do 1897/8) pomnožilo za 298 učencev in ker je za gotovo pričakovati, da se z veseljem razvojem našega mesta v prihodnjih letih pomnoži tudi število učencev na obeh navedenih šolah, nastane vprašanje, kam pojde slavni c. kr. mestni šolski svet z učenci, katerih število se v prihodnjih petih letih gotovo pomnoži spet za najmanj 300 dečkov?

V občinskem svetu se je sprožila misel, naj bi se poslopju I. mestne deške petrazrednice, in sicer traktu v Pristavskih ulicah, prizidalo 6 novih šolskih sob.

Zoper ta projekt ima podpisani poročevavec nastopne pomisleke:

1. Šolsko poslopje v Komenskega ulicah je zdaj tako primerno, krasno in simetrično sezidano, da je deželno stolno mesto nanje lahko ponosno. Ali bi ne bilo škoda, to simetrijo razdirati in prizidati šoli neprimerno dolg podaljšek v Pristavskih ulicah?

2. Ako se poslopje podaljša, se mora odpraviti šolski vrt, za katerega je občina doslej žrtvovala že mnogo novcev. Trditev, ki se čuje od nekatere strani, da namreč šolski vrt v mestu ni potreben, izvira iz nevednosti in iz nepoznanja naših šolskih razmer. Šolski vrt je ravno v mestu prav živa potreba. Mestni otroci ubožnejših rodbin pridejo malo pod milo nebo v prirodo in zatorej ne poznajo niti najvažnejših kulturnih rastlin, žita, raznih vrst sadnega in gozdnega drevja, cvetic in strupenih zel — vse to pa imajo priliko spoznavati na šolskem vrtu, ako je tako urejen kakor je na I. mestni šoli. Vsak se lahko prepriča, s kakšnim zanimanjem ogledujejo otroci med odmorom, pred šolo ali po pouku lepe

nasade in cvetoče gredice na tem vrtu. In ker tudi učitelji uporabljajo rastline s šolskega vrta pri pouku o realijah, se sme reči, da je ta šolski vrt najlepše in najzbornejše učilo, kar ga ima I. mestna petrazrednica na razpolaganje. In kako se s tem vrtom zbuja učencem veselje in zanimanje do lepe prirode, o tem nam dajo dokaz učenci sami, ki ob rani pomladi nosijo na vrt zanimive cvetice ter prosijo nadučitelja ali šolskega slugo, naj jih vsadi.

3. Prizidek šolskemu poslopju bi bil samo paliativno sredstvo, ki bi mestni občini pomagalo iz zadrege samo za kakih 5—6 let.

Ker se pa v tej dobi, kakor je poročevavec že zgoraj razložil, število učencev, ki hodijo na obe petrazrednici, gotovo pomnoži za okroglo 300 dečkov, bi bila mestna občina čez razmerno kratek čas v ravno tisti zadregi, v kakršni je zdaj, navzlic temu, da bi za prizidek žrtvovala nerazmerno visoko vsoto.

4. Prizidek bi bil tudi nepraktičen in neprimeren z ozirom na razdalje, ki bi jih morali mnogi šolski dečki iz oddaljenejših mestnih okrajev do šole prehoditi. Druga mestna deška petrazrednica, ki je morala že dve garderobni sobi porabiti za učilnici, se na nobeno stran ne more razširiti, ne more nobene nove vzporednice odpreti in nič več šolskih otrok sprejeti. Ta šola z ozirom na svoje prostorske razmere ne more spraviti več nego 10 razredov pod streho. Kar tedaj v prihodnjih letih priraste učencev, bode vse napotiti na I. mestno deško ljudsko šolo, ki bi s prizidkom vred dobila vsega skupaj 17 učilnic.

Ta šola leži v severnovzhodnem delu Ljubljane. Mesto se pa ne širi samo proti severu in izhodu, ampak tudi proti jugu in zapadu. Ali bodo potlej dečki s Tržaške ceste, z Opekarske ceste, iz Prul, z Dolenjske ceste in iz drugih južnih in zahodnih mestnih krajev, za katere II. mestna petrazrednica nima prostora, tudi zahajali na povečano I. mestno deško petrazrednico v Komenskega ulicah?

5. Podpisani poročevavec je doslej v svojih uradnih poročilih opetovano poudarjal, da so že zdaj razmere glede števila vzporednic na obeh slovenskih mestnih petrazrednicah z ozirom na § 12 zakona z dne 29. aprila 1873, št. 52 dež. zak. — nezakonite ali vsaj prav blizu meje nezakonitosti. Zakaj ta paragraf ukazuje: „Šola, ki je bila že pet let prisiljena, večje število svojih letnih stopinj ali razredov ločiti v vzporedne razrede, je po preteku tega časa ločiti takoj v dve šoli.“

Ako pa šolska oblastva z ozirom na to zakonito določilo tudi molče trpe na I. in na II. mestni deški petrazrednici po 5 vzporednic, vendar ni misliti, da bi ravno tako molče dopuščala, da bi se število teh vzporednic pomnožilo na 10 ali na 11 vzporednih razredov na eni ter isti šoli. C. kr. mestni šolski, kakor tudi c. kr. deželni šolski svet bi se morala taki popolnoma nezakoniti nakani odločno upreti.

6. Pa tudi, ko bi bila po zakonu šola z ogromnim številom 12 do 17 razredov dopustna, — vzgojni, zdravstveni, kakor tudi upravni momenti odločno govore zoper njo.

Otroci bi iz oddaljenejših mestnih okrajev v celih gručah brez vsakega nadzorstva prihajali v šolo ter po manj obljudenih ulicah počenjali raznovrstne burke in nerednosti.

Mnogim otrokom bi bila šola tako oddaljena, da bi ob slabem vremenu težko o pravem času prihajali v šolo